

POSTANOWIENIE

Dnia 28 lutego 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Andrzej Wróbel

w sprawie z wniosku M. T.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w B.
z udziałem zainteresowanej S. T.
o ubezpieczenie społeczne,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw
Publicznych w dniu 28 lutego 2017 r.,
na skutek skargi kasacyjnej wnioskodawczyni od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 17 grudnia 2015 r., sygn. akt III AUa [...],

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania**
- 2. zasądza od wnioskodawczyni na rzecz organu rentowego kwotę 240 (dwieście czterdzieści) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. decyzją z 17 listopada 2014 r., powołując się na art. 83 ust. 1 pkt 1, art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 11 ust. 1 i art. 12 ust. 1 i art. 13 pkt 1 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2015 r., poz. 748 ze zm.) stwierdził, że S. T. nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu jako pracownik u płatnika składek M. T..

Sąd Okręgowy w B. VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z 31 marca 2015 r. oddalił odwołanie M. T. od powyższej decyzji organu rentowego.

Sąd Okręgowy ustalił, że M. T. prowadzi działalność gospodarczą - Sklep [...]. W imiennych raportach miesięcznych ZUS wykazano jako ubezpieczoną S. T. z podstawami wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne - 1.628,57 zł za maj 2014 r., 1.583,35 za czerwiec 2014 r. Płatnik wykazał za ubezpieczoną w okresie od 26 czerwca 2014 r. do 28 lipca 2014 r. wynagrodzenie za czas niezdolności do pracy, natomiast od 29 lipca 2014 r. zasiłek chorobowy.

Sąd wskazał, że ani przed, ani po zatrudnieniu S. T., M. T. nie zatrudniła innej osoby, a także nie zgłosiła nikogo, nawet z najbliższej rodziny, do ubezpieczeń społecznych. Pomimo formalnego zatrudnienia od 7 maja 2014 r. praca miała być świadczona od końca maja (S. T. przygotowywała się wówczas do egzaminów maturalnych). S. T. nie miała żadnego przygotowania i doświadczenia ani jako sprzedawca w sklepie, ani jako sprzedawca internetowy - dopiero co ukończyła Technikum [...].

Zdaniem Sądu Okręgowego finanse przedsiębiorstwa odwołującej i to w zakresie osiąganego przychodu, jak i generowanej straty, przy zaległościach w płatności składek ZUS nie pozwalały na zatrudnienie pracownika. Ponadto podkreślił, że S. T. widywano w sklepie, ale krótko, po czym korzystała ona ze świadczeń chorobowych. Wywiódł, że działania przedsiębiorcy powinny być podporządkowane regułom zysku, opłacalności i zasadzie racjonalnego gospodarowania. W ocenie Sądu trudno dopatrywać się takiego działania ze strony odwołującej, skoro osiąga ona niewielkie przychody i to od dłuższego czasu, koszty przychody te przekraczają w sposób znaczny i istnieją zaległości w opłatach składek na ubezpieczenie społeczne, do pomocy ma męża, syna i córkę, a zatrudnia na czas nieokreślony synową, która nie ma żadnego doświadczenia handlowego i po krótkim czasie korzysta ona ze świadczeń chorobowych.

Sąd Okręgowy zważył, że przystąpienie do ubezpieczenia i opłacanie składek nie stanowi przesłanki objęcia ubezpieczeniem społecznym i stania się jego podmiotem. Skutku takiego nie wywołuje zawarcie umowy o pracę, w której strony stwarzają pozór realizacji przez ubezpieczonego czynności odpowiadających treści art. 22 k.p., czyli wykonywania pracy określonego rodzaju na rzecz pracodawcy i pod jego kierownictwem, za wynagrodzeniem, odpowiadającym ilości i jakości świadczonej pracy (art. 78 k.p.). Tym samym bycie podmiotem

ubezpieczenia związane jest wyłącznie z realizacją podstawowego dla stosunków tego ubezpieczenia warunku wykonywania pracy w ramach stosunku pracy. W świetle tego istotne jest, czy pracownik zawierający umowę o pracę w rzeczywistości pracę taką wykonywał.

W ocenie Sądu Okręgowego okoliczności sprawy wskazują na to, że odwołującą i zainteresowaną nie łączył stosunek pracy mogący być podstawą do objęcia ubezpieczeniami społecznymi. Nie został on nawiązany w wyniku zawarcia umowy o pracę, która miała charakter czynności pozornej.

Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z 17 grudnia 2015 r. oddalił apelację M. T. od powyższego wyroku Sądu pierwszej instancji.

Sąd Apelacyjny zważył, że spór w sprawie koncentruje się na kwestii, czy od 7 maja 2014 r. M. T. łączy z S. T. stosunek pracy. W ocenie Sądu umowę z 7 maja 2014 r. należałoby uznać za zawartą dla pozorów, gdyby przy składaniu oświadczeń woli jej strony miały świadomość, że S. T. nie będzie świadczyła pracy, a M. T. nie będzie korzystała z jej pracy.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego przeprowadzone w niniejszej sprawie dowody nie dają miarodajnych podstaw do przyjęcia, że S. T. w sposób ciągły faktycznie wykonywała umówioną pracę na rzecz M. T.. S. T. w miesiącach: maju i czerwcu 2014 r. przebywała w stacjonarnym sklepie prowadzonym przez odwołującą oraz podejmowała jednostkowe czynności związane z ich obsługą, lecz nie dają podstaw do przyjęcia, iż zainteresowana faktycznie w sposób ciągły wykonywała umówioną pracę. Jednocześnie okoliczności niniejszej sprawy przemawiają za przyjęciem, że czynności te w istocie służyć miały jedynie pozorowaniu wykonywania umówionej pracy. Ponadto, wyznaczenie jako terminu rozpoczęcia wykonywania pracy 26 maja 2014 r. służyć miało uniknięciu sytuacji, w której początek zatrudnienia S. T. przypadałby bezpośrednio przed jej egzaminami maturalnymi - niewątpliwie bowiem konieczność przygotowania się do tych egzaminów i ich zdawania w trakcie zatrudnienia przemawiałaby przeciwko faktycznemu wykonywaniu pracy przez zainteresowaną w tym okresie. Podjęcie pracy na stanowisku sprzedawcy nie odpowiada kwalifikacjom formalnym S. T. - ukończyła ona w dniu 25 kwietnia 2014 r. Technikum [...] nr [...] w Zespole Szkół [...] im. [...] w B.. Ponadto nie ma ona

żadnego doświadczenia zawodowego związanego z wykonywaniem pracy sprzedawcy.

Celem ustalenia motywów, którymi kierowała się odwołująca zawierając z zainteresowaną kwestionowaną umowę o pracę, nieodzowne jest, zdaniem Sądu Apelacyjnego, ustalenie, czy istniała gospodarczo uzasadniona potrzeba jej zatrudnienia. Zasady logiki i doświadczenia życiowego nakazują bowiem stwierdzić, że pracodawca tworzy nowe miejsce pracy z uwagi na gospodarczą potrzebę zatrudnienia pracownika i opłacalność tej decyzji, nie zaś jedynie w celu stworzenia mu ochrony ubezpieczeniowej.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, iluzoryczna wydaje się być potrzeba zatrudnienia S. T.. Przeprowadzone w tej sprawie dowody nie wykazały żadnych okoliczności takich jak: rozszerzenie zakresu działalności, czy znaczne zwiększenie ilości klientów, które pociągając za sobą konieczność zwiększenia nakładu pracy, uzasadniałyby utworzenie stanowiska pracy sprzedawcy oraz zawarcia z zainteresowaną umowy o pracę. Przeciwnie, działalność gospodarcza przynosi M. T. systematyczne straty, w roku podatkowym 2013 poniosła ona stratę w kwocie 8.267 zł, zaś w roku podatkowym 2014 poniosła ona stratę w kwocie 12.322,15 zł. Ponadto konto płatnika składek – M. T. wykazuje zaległości z tytułu nieopłaconych składek. W okresie przypadającym przed zawarciem kwestionowanej umowy o pracę, jak i w okresie niezdolności S. T. do pracy nie zatrudniła innego pracownika na stanowisku sprzedawcy - sama wykonywała wszystkie czynności związane z prowadzeniem działalności gospodarczej, w tym sprzedażą.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, zasadne jest przyjęcie, że zawarcie kwestionowanej umowy o pracę służyć miało jedynie sztucznemu wykreowaniu stosunku pracy, a w konsekwencji uzyskaniu przez S. T. statusu prawnego pracownika w celu umożliwienia jej korzystania ze świadczeń z ubezpieczenia społecznego, a zatem umowę tę uznać należy za zawartą dla pozorów (art. 83 § 1 k.c. w związku z art. 300 k.p.). Zasadne jest zatem przyjęcie, że umowa o pracę z 7 maja 2014 r. (k. 6 akt sprawy) jest na podstawie art. 83 § 1 k.c. w zw. z art. 300 k.p. nieważna z mocy prawa.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że o nieobjęciu ubezpieczeniem społecznym, w przypadku zgłoszenia do niego osoby nie będącej pracownikiem, nie decyduje

nieważność umowy, lecz faktyczne niepozostawanie w stosunku pracy w rozumieniu art. 22 § 1 k.p. Ponieważ S. T. od 7 maja 2014 r. faktycznie nie pozostawała w stosunku pracy w rozumieniu art. 22 § 1 k.p., wobec tego nie uzyskiwała statusu pracownika w rozumieniu art. 8 ust. 1 ustawy systemowej, a w konsekwencji, stosownie do treści art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 11 ust. 1 i art. 12 ust. 1 w zw. z art. 13 pkt 1 ustawy systemowej a contrario, nie zachodzą podstawy prawne do objęcia jej od tego obowiązkowo pracowniczymi ubezpieczeniami społecznymi: emerytalnym, rentowymi, chorobowym oraz wypadkowym.

M. T. zaskarżyła w całości powyższy wyrok Sądu drugiej instancji skargą kasacyjną wnosząc o: 1) uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania w całości, ewentualnie uchylenie w całości i zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie odwołania skarżącej i uznanie, że S. T. od 7 maja 2014 r. podlega obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowemu, chorobowemu oraz wypadkowemu jako pracownik płatnika składek tj. M. T., 2) zasądzenie od organu rentowego na rzecz skarżącej zwrotu kosztów procesu (w tym zastępstwa radcowskiego) wg. norm przepisanych, 3) rozpoznanie skargi kasacyjnej na rozprawie z uwagi na występujące w sprawie, istotne zagadnienie prawne.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzuciła naruszenia przepisów prawa materialnego, a to art. 6 k.c. poprzez błędną jego wykładnię polegającą na uznaniu, że to na odwołującej się i skarżącej spoczywał ciężar dowodu co do wykazania, iż praca w ramach nawiązanego stosunku pracy była rzeczywiście wykonywana, podczas gdy ciężar dowodu co do tej okoliczności powinien spoczywać na organie rentowym, oraz art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 8 ust. 1 i art. 13 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych poprzez ich niezastosowanie, kiedy z materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie wynika, że S. T. faktycznie była pracownikiem skarżącej podlegającym obowiązkowemu ubezpieczeniu emerytalnemu, rentowemu, chorobowemu i wypadkowemu.

M. T. podniosła, że przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy jest uzasadnione ochroną interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa, tj. jednolitej wykładni obowiązujących przepisów. W sprawie tej występuje istotne zagadnienie prawne, a

mianowicie w jaki sposób winien rozkładać się ciężar dowodu, o którym mowa w art. 6 k.c. w odniesieniu do specyfiki odrębnych postępowań z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych. Z treści uzasadnienia wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] wynika, iż podstawową przesłanką, którą Sąd ten kierował się przy ocenie materiału dowodowego było przyjęcie, że to na odwołującej się spoczywał ciężar wykazania faktycznego wykonywania pracy przez S. T.. Natomiast odwołująca się przedstawiła dowody, z których wynika zawarcie umowy o pracę i rzeczywiste świadczenie pracy przez S. T.. W takiej sytuacji to organ rentowy powinien wykazać, iż oświadczenia woli płatnika składek były fikcyjne. Istotne jest, że organ rentowy przyjął zgłoszenie pracownika do ubezpieczenia, nie kwestionował tytułu zgłoszenia i przyjmował składki. To na organie rentowym spoczywał ciężar dowodu, że strony umowy o pracę złożyły fikcyjne oświadczenia woli, a więc, iż nie miały zamiaru wywołania żadnych skutków prawnych, gdyż pracownik nie podjął wykonywania pracy, a pracodawca świadczenia tego nie przyjmował. Z tych bowiem faktów organ rentowy wywodzi skutki prawne (art. 6 k.c.). W postępowaniu z zakresu ubezpieczeń społecznych kontroli podlega decyzja organu rentowego i rozkład ciężaru dowodów będzie zależał od rodzaju wydanej decyzji. Jeżeli jest to decyzja, w której organ zmienia sytuację prawną ubezpieczonego, to powinien wykazać uzasadniające ją przesłanki faktyczne.

Organ rentowy w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniósł o wydanie postanowienia o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, a w przypadku przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania - o oddalenie skargi kasacyjnej oraz o zasądzenie od skarżącej na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W pierwszej kolejności wskazał, że podnoszone przez skarżącą jako podstawy kasacyjne naruszenie przepisów prawa materialnego, a zwłaszcza ich uzasadnienie nie spełnia warunków określonych w art. 398⁹ § 1 k.p.c., bowiem w rzeczywistości odnoszą się one do sfery ustaleń faktycznych dokonanych w niniejszej sprawie oraz do oceny dowodów. Zgodnie z art. 398³ § 3 k.p.c. podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów. Z tej przyczyny brak podstaw do przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Jako postawy kasacyjne skarżąca powołuje naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 6 k.c. ponadto naruszenie art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 8 ust. 1 i art. 13 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych poprzez ich niezastosowanie, kiedy z materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie wynika, że S. T. faktycznie była pracownikiem Skarżącej podlegającym obowiązkowemu ubezpieczeniu emerytalnemu, rentowemu, chorobowemu i wypadkowemu. Takie sformułowanie podstaw kasacyjnych przez skarżącą wyraźnie odwołuje się do dokonanych przez Sądy obu instancji ustaleń faktycznych oraz oceny dowodów zaoferowanych przez strony, a nie do naruszenia wymienionych przepisów prawa materialnego. Sąd Apelacyjny, podobnie jak wcześniej Sąd Okręgowy, ustalił, że umowa o pracę łącząca skarżącą i S. T. była pozorna, a takie ustalenie faktyczne jest wiążące dla Sądu Najwyższego. Formułowanie zatem zarzutu naruszenia przepisów ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych jest zatem w rzeczywistości kwestionowaniem dokonanych w sprawie ustaleń faktycznych i oceny dowodów.

Odnosząc się do rozkładu ciężaru dowodu w postępowaniu w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych organ rentowy wskazał, że odwołanie od decyzji organu rentowego jest szczególnym pismem procesowym, które wszczyna postępowanie sądowe, choć nie podlega rygorom przewidzianym dla pozwu w art. 187 k.p.c. Należy zatem uznać, że jeżeli skarżąca twierdzi w odwołaniu, że łączył ją z S. T. stosunek pracy, to na niej spoczywa ciężar udowodnienia tej okoliczności faktycznej. Skarżąca przejawiała inicjatywę dowodową w tym zakresie, podobnie jak pozwany organ rentowy i Sąd przeprowadził zaoferowane mu dowody. Wyniki postępowania dowodowego doprowadziły Sąd I instancji do uznania, że przedstawione w zaskarżonej decyzji stanowisko organu rentowego jest prawidłowe. Sąd drugiej instancji w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku dokonał ponownej analizy zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego i potwierdził słuszność wyroku Sądu pierwszej instancji. Sąd określając kwestie sporne w niniejszej sprawie wskazał, że koncentrują się one na kwestii, czy Skarżącą i S. T. łączył stosunek pracy, a co za tym idzie czy S. T. uzyskała status pracownika w rozumieniu przepisów ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Po ustaleniu zakresu sporu w sprawie Sąd rozstrzygnął o rozkładzie ciężaru

dowodu w sprawie odnosząc się do twierdzeń stron podniesionych w odwołaniu od decyzji ZUS.

Z ostrożności procesowej, w razie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, organ rentowy wnosi o jej oddalenie. Podkreślił, że zgodnie z art. 398¹³ § 2 k.p.c. Sąd Najwyższy jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia i nie może dokonywać nowych ustaleń w tym zakresie. Sąd Najwyższy nie jest też uprawniony do badania zasadności oceny dowodów dokonanych przez Sąd drugiej instancji, a do tego w zasadzie prowadzają się podniesione w skardze kasacyjnej zarzuty.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarżąca twierdzi, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, a mianowicie w jaki sposób winien rozkładać się ciężar dowodu, o którym mowa w art. 6 k.c. w odniesieniu do specyfiki odrębnych postępowań z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych.

W związku z tym należy przypomnieć, że istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotąd w orzecznictwie, którego rozstrzygnięcie może przyczynić się do rozwoju prawa (por. ostatnio postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 czerwca 2016 r., V CSK 4/16). Problem prawny zdefiniowany we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie jest nowy, bowiem Sąd Najwyższy w utrwalonej judykaturze przyjmuje, że: „Na organie rentowym, który przyjął zgłoszenie do ubezpieczenia pracowniczego i nie kwestionował tytułu tego zgłoszenia oraz przyjmował składki, spoczywa ciężar dowodu, że strony umowy o pracę złożyły fikcyjne oświadczenia woli” (np. wyroki: z 15 lutego 2007 r., I UK 269/06, (OSNP 2008 nr 5-6, poz. 78); z 18 stycznia 2010 r., II UK 149/09, niepublikowany; z 24 sierpnia 2010 r., I UK 74/10, niepublikowany). Skarżąca nie wykazała zatem, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.

Biorąc powyższe pod rozwagę, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

l.n